Keukentafelgesprekken Waardewerken

Een verslag over de uitkomsten van de keukentafelgesprekken gehouden met de Waardewerkers in het voorjaar van 2010, n.a.v. de zorgpunten van de Taskforce over de sector.

A.J.G. Dekking, D. de Jong, J.H. Kamstra en A.C.M. de Vos

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving
Akkerbouw, Groene ruimte en Vollegrondsgroenten PPO nr. 3250040310
Mei 2010

© 2010 Wageningen, Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO)
Alle intellectuele eigendomsrechten en auteursrechten op de inhoud van dit document behoren uitsluitend toe aan de Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO). Elke openbaarmaking, reproductie, verspreiding en/of ongeoorloofd gebruik van de informatie beschreven in dit document is niet toegestaan zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van DLO.
Voor nadere informatie gelieve contact op te nemen met: DLO in het bijzonder onderzoeksinstituut Praktijkonderzoek Plant & Omgeving

DLO is niet aansprakelijk voor eventuele schadelijke gevolgen die kunnen ontstaan bij gebruik van gegevens uit deze uitgave.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Projectnummer: 3250040310

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving
Akkerbouw, Groene ruimte en Vollegrondsgroenten
Adres : Edelhertweg 1
: Postbus 430, 8200 AK Lelystad
Tel. : 0320 – 291 111
Fax : 0320 – 230 479
E-mail : info.ppo@wur.nl
Internet : www.ppo.wur.nl

Inhoudsopgave

pagina

1 INLEIDING 5

2 VERSLAG KEUKENTAFELGESPREK: DE OMGEVING VAN DE SECTOR. 7
2.1 Toelichting op het zorgpunt 7
2.2 Wat doen we al 7
2.3 Wat kunnen we doen 8
2.4 Wat zijn de prioriteiten die van de grond af moeten komen? 10

3 VERSLAG KEUKENTAFELGESPREK: DE SECTOR 11
3.1 Korte toelichting op zorgpunt 11
3.2 Wat doen we al 12
3.3 Wat kunnen we doen 12
3.4 Wat zijn op dit moment de prioriteiten die van de grond moeten komen? 13

4 VERSLAG KEUKENTAFELGESPREK: DE ONDERNEMERS 15
4.1 Korte toelichting op zorgpunt 15
4.2 Wat doen we al 15
4.3 Wat kunnen we doen 16
4.4 Wat zijn op dit moment de prioriteiten die van de grond moeten komen? 17

5 VERSLAG KEUKENTAFELGESPREK: HET ZICHTBAARHEID VAN HET NETWERK WAARDEWERKEN 19
5.1 Korte toelichting op zorgpunt 19
5.2 Wat doen we al 20
5.3 Wat kunnen we doen 20
5.4 Wat zijn op dit moment de prioriteiten die van de grond moeten komen? 21

6 ACTIES N.A.V. KEUKENTAFELGESPREKKEN WAARDEWERKEN 23
6.1 Punten waar Waardewerken geen actie op zet 23
6.2 Acties 2010 23

BIJLAGE: RESULTATEN KEUKENTAFELGESPREKKEN WAARDEWERKERS 25

© Praktijkonderzoek Plant & Omgeving

1 Inleiding

Tijdens de tweedaagse van het innovatienetwerk Waardewerken in Dreischor schetste Arjan Monteny, afgevaardigde van de Taskforce , ons de aandachtspunten van de multifunctionele sector. Hierbij noemde hij een aantal positieve punten, zoals een enthousiaste sector met veel dynamiek, heeft een positief effect op het landschap en er is een goede marktontwikkeling met veel marktkansen.

Daarna noemde Arjan een aantal zorgpunten m.b.t. de multifunctionele sector;

- De omgeving van de sector
  - Potentie en belang van de sector is voor de buitenwereld onvoldoende in beeld
- De sector
  - De sector moet beter omgaan met risico's
  - Innovaties komen van buiten de landbouw, heeft dit gevolgen voor de verbinding met de landbouw?
- De ondernemers
  - Interne bedrijfsvoering is een aandachtspunt
  - Kansen worden vaak niet gepakt
- Het netwerk Waardewerken
  - Zichtbaarheid Waardewerken als pioniers en voorlopers in de sector kan beter

Om deze zorgpunten zo zorgvuldig mogelijk te bespreken heeft Waardewerken vier keukentafelgesprekken met deelnemers van het netwerk georganiseerd. Deze zijn gehouden in april en begin mei. Vervolgens is er 12 mei een bijeenkomst geweest met de Taskforce en het Projectteam van Waardewerken om de acties die in de gesprekken genoemd zijn te bespreken en de kijken welke rol Waardewerken en de Taskforce hierin kunnen spelen.

In dit rapport zijn de verslagen van de vier keukentafelgesprekken te vinden, alsmede de resultaten die zijn besproken met de Taskforce.

2 Verslag keukentafelgesprek: De omgeving van de sector.

12 april op Fruittuin Verbeek van 14.00 uur tot 16.00 uur.

Potentie en belang van de sector wordt nog onvoldoende gezien en erkend. Mede door een onderschatting van de werkelijke omvang en onbetrouwbare cijfers.

- *A. extern beeld is achterhaald en behoudend*
- *B. beperkt/lastig zicht op de maatschappelijke baten*
- *C. wet en regelgeving: veranderingen gaan heel langzaam*
- *D. gebrek aan mogelijkheden om ondernemers een steuntje te geven. Geen regelingen voor goede kennisdoorwerking.*

Aanwezig: Ton Verbeek, Piet van IJzerdoorn, Frans Steggink, Arjan Dekking, Gerard Migchels, Diane de Vos

2.1 Toelichting op het zorgpunt

Het is belangrijk voor de multifunctionele sector dat er betrouwbare economische cijfers komen, omdat deze momenteel nog te onbetrouwbaar zijn. De standsorganisaties en LNV zijn grotendeels behoudend. Het beeld dat zij hebben van MFL is achterhaald. (LTO is versplinterd over verschillende regionale organisaties die niet allemaal de zelfde visie op Multifunctionele landbouw hebben.)
Het is ook belangrijk dat natuurorganisaties, zorginstellingen etc. een goed beeld van de multifunctionele sector hebben.
Er is ook weinig zicht op de maatschappelijke baten. Dit is niet erg voor reguliere sector maar wel voor het beleid en LTO.
Regelgeving werkt tegen, maar in bestemmingsplannen is al veel ten gunste van de Multifunctionele Landbouw veranderd.

2.2 Wat doen we al

- Economisch belang –> er is een 0-meting gehouden, aan de 1-meting wordt gewerkt.
- Regelgeving. Er zijn boekjes over conflicterende regels en over welke regelgeving waar wordt toegepast. We hebben ook nog de MAER.
- Maatschappelijke baten –> Er is bijv. een brochure meerwaarde zorglandbouw.
- Bestuurders en beslissers worden meegenomen op tournee
- Burgers komen op de bedrijven, zij zijn 'al ervaren' op het boerenbedrijf.
- Er zijn kennismakelaars (taskforce)
- Multifunctionele Landbouw komt steeds vaker in de media; o.a. in lifestyle bladen.
- Regluliere landbouw komt veelal negatief in beeld

Oogstfeest 2009 Stadsboerderij Almere. foto PPO

2.3 Wat kunnen we doen

Onderwijs

- Per leerjaar agrarische opleiding 1 week boerderij-ervaring opdoen; een 'Oenkerk', speciaal voor de Multifunctionele Landbouw;
- Leren van de Hogere Hotelschool. Deze heeft een uitstekende praktijkopleiding;
- Op landbouwscholen standaard een module Multifunctionele Landbouw voor richtingen veehouderij en bedrijfskunde;
- Regionaal Multifunctionele Landbouw onderwijs is te klein en versnipperd (CAH, Den Bosch etc.). Concentreren naar één landelijke opleiding.

Praktijkleren PTC+, maken van boerenkaas bron: www.ptcplus.com

PR

Het imago bij beleid is uitstekend; concentreren op imago bij de sector en het publiek

- Tros in bedrijf Multifunctioneel
- Excursie
- Nederland bloeit –> krachtenspel?
- Aansluiten bij regiomarketing zoals de ANWB, en het regionale Bureau voor Toerisme
- Een multifunctionele boer in Boer Zoekt Vrouw.
- Bij het overtuigen de sector gaat het om inspiratie en communicatie over rendement.
- Succesverhalen delen met de sector; Multifunctionele Landbouw geeft kwaliteit en rendement, om dit verhaal te kunnen versterken zouden Multifunctionele bedrijven hun cijfers moeten blootgeven.

Structuur (organisatie):

- Een groot (kennis)centrum maken met hierin alle onderdelen van de Multifunctionele Landbouw. De onderdelen opereren nu nog apart, zoals zorglandbouw, educatie, boerengolf, minicampings etc.. Een voorbeeld is iets zoals een 'productschap'.
- Zorgen voor een sterk kennisnetwerk (particulier) (a la Nederlandse Fruittelers Organisatie = je koopt een abonnement voor advies)
- Iets wat sturend werkt voor de sector. De PR kant zou een poot kunnen zijn van de LTO.
- Een minister van plattelandsontwikkeling
- Waardewerkers in LTO-vakgroep Verbreding.
- Regelgeving sneller aanpassen en zaken landelijk regelen.
- Pioniersbedrijven meer betrekken bij overheden

- Alle subsidies via een centraal centrum van een provincie wat gaat over de Multifunctionele sector. Voorbeeld: Dairy Valley in Noord Holland.
- Zorgen voor passende regelgeving voor boerderijverkoop, productverwerking etc.

Onderbouwing

- Een bedrijfswebsite voor het grote publiek + een pagina met bedrijfsresultaten en maatschappelijke resultaten
- Financiële analyses van de Waardewerkenbedrijven of van voorbeeldbedrijven
- KWIN-Multifunctioneel, meer Multifunctionele bedrijven in Binternet
- Maatschappelijke kosten-baten analyse. –> LEI, Tom Bade

Onderzoek

- Onderzoek naar impact van voedselproductie op gezondheid
- Studie naar de effecten van conventionele landbouw op wereldmarkt, uitputting van grondstoffen, erosie, milieu en duurzaamheid
- Onderzoek naar landbouw als natuurbeheerder
- Onderzoek naar effecten van Multifunctionele Landbouw op welzijn, zorg, leefbaarheid, kwaliteit van leven en maatschappelijke problemen (jeugdzorg, ouderen etc.)

Waardewerken in het LTO mee besturen binnen 12 maanden. De vraag is hoe dat gaat met het grote visie verschil en of het dan nog wel leuk is voor de Waardewerker.

De Cinqant, werken op de boerderij, Bron PPO.

Kenniscentrum

Dit moet het centrale punt worden voor de sector. Zij kunnen mensen met vragen weer doorwijzen binnen het centrum of erbuiten. Belangrijk dat alle organen hier bij elkaar gezet worden. Stoppen met het geven van de subsidie maar zorgen voor een economisch zelfstandige organisatie.

- Onderdelen Kenniscentrum:
    - Beleid (LNV, VWA)
    - Onderzoek (R&D)
    - Afdeling RO
    - Onderwijs
    - Praktijk
    - Deelsectororganisaties sluiten aan
- Het kenniscentrum is onafhankelijk van de bestaande machtstrukturen
- Alle deelorganisaties in 1 gebouw
- Particuliere adviesdienst ala NFO (Nederlandse Fruitteelt Organisatie)
- OVO-drieluik herstellen
- Leden betalen contributie (200,-)
- Belangrijk is een link maken tussen de landbouw en de verbreding. Dit kun je bereiken met aanvullende acties.
- Taskforce is af en toe een ‘eilandje’, wat voor andere ondernemers daarom niet bereikbaar is.

2.4 Wat zijn de prioriteiten die van de grond af moeten komen?

Traditionele ondernemers benaderen: financieel & maatschappelijke voordelen bewijzen.

- Coaching
- Jonge boeren bereiken
- Waardewerkers bieden zich aan als spreker op bijvoorbeeld een ledenvergadering LTO.
- Verhalen bij LTO-afdelingen/gemeentes. Per Waardewerker investeren in 3 avonden voor traditionele ondernemers (3 x 20 = 60 avonden in 2010. Als je ongeveer kijkt naar 20 personen op een avond. 60 x 20 personen is 1800 boeren die je op zo'n manier bereikt. Doel:
    - Inspireren met een verhaal over een Waardewerkenbedrijf
    - Prikkelen met financiële resultaten
- Inloopavonden op elk WW bedrijf
- Nog meer artikelen in vakbladen.

Kenniscentrum

- nu nog te versnipperd
- het moet onafhankelijk zijn en verheven boven de rest
- dat zal 200 euro contributie vragen van leden.

Een "oenkerk" MFL.

- Dit zal ingevoerd worden in bestaand onderwijstraject. Hierbij zullen verschillende Waardewerkers zich voor openstellen.

3 Verslag keukentafelgesprek: De Sector

13 april op De Boerinn te Kamerik 12.00-14.00 uur.

1. *Afbreukrisico's door feitelijke en beleefde risico's (zoönosen). Hoe kunnen wij dit inrichten om onafhankelijk te zijn?*
2. *Veel innovaties komen van buiten de landbouw en de bestaande multifunctionele ondernemers. Binding met de landbouw; sterk en uniek punt, maar soms beperkte uitwerking. Herkennen jullie dit?*

Aanwezig: Jan Hendrik Kamstra, Andries Visser, Geertje, Boerinn, Coby van Boheemen, Ridammerhoeve, Franca Swinkels, Willy Verweij, Marco Smits.

3.1 Korte toelichting op zorgpunt

Aanleiding voor dit gesprek was tweeledig: ten eerste is op de Waardewerken 2-daagse door een aantal ondernemers afgesproken te gaan werken aan een visie op zoönosen en gezondheid op een agrarisch multifunctioneel bedrijf. Daarnaast was op de 2-daagse te weinig ruimte om goed in te gaan op de de zorgpunten van de Taskforce zoals die door Arjan Monteny op de tweedaagse zijn benoemd onder de noemer van zorgpunten ten aanzien van de sector.De al geplande bijeenkomst op de Boerinn over de visie was dus een goede gelegenheid ook de zorgpunten van de Taskforce op te pakken.

Kinderen bij de koeien op kinderdagverblijf De Boerderij. Bron: PPO

Bijna alle multifunctionele bedrijven ondervinden de gevolgen van Q-koorts. Zeker de bedrijven die afhankelijk zijn van bezoekers zien teruglopende bezoekersaantallen maar ook zorgbedrijven of bedrijven met kinderopvang worden ermee geconfronteerd. Doel van deze bijeenkomst was om in te spelen op de actualiteit rond de Q-koorts, na te denken over het nemen van maatregelen die te verenigen zijn met het karakter van de multifunctionele bedrijven en hun publieksfunctie en tegelijkertijd ook na te denken over een strategie ten aanzien zoönosen op de middellange termijn.

Iedereen aanwezig bij het keukentafelgesprek was het er over eens dat het belangrijk is om als multifunctionele sector goede maatregelen te nemen, die laten zien dat de bedrijven serieus met de problematiek omgaan en die tegelijkertijd passen bij het karakter van een bedrijf die is opengesteld voor publiek en deze maatregelen vervolgens duidelijk te communiceren.

In de discussie kwamen o.a. de volgende vragen aan de orde:

- Hoe moeten we omgaan met het beeld wat de buitenwereld van ons heeft met betrekking tot zoönosen?(publieke opinie)
- Hoe kunnen we ons voorbereiden op de media?(dit moet sectorbreed toepasbaar zijn)
- We moeten een gezamenlijk stuk schrijven over hoe om te gaan met de risico's?(in de vorm van een protocol)
- Als we scherp hebben hoe wij willen omgaan met risico's dan dat verbinden met een publieke figuur die de multifunctionele sector op een positieve manier voor het voetlicht kan brengen.
- Gebruiken we het keurmerk van de gezondheidsdienst voor dieren(GD) als het uitgangspunt om te komen tot een bord met maatregelen bij de ingang van het bedrijf en sluiten we zo aan bij een ontwikkeling die al gaande is?

3.2 Wat doen we al

Er werd geconstateerd dat al veel gedaan wordt op de bedrijven die ook terug te vinden zij in het protocol van de GD. Maatregelen die al worden genomen om ziekten te voorkomen zijn het inschakelen van een dierenarts, het invullen van een RI & E (digitale checklist Risico inventarisatie en Evaluatie) en het voldoen aan alle hygiëneregels.

3.3 Wat kunnen we doen

a. Vooral de bedrijven met veel bezoekers gaven aan niet een bord aan de voorkant van het bedrijf te willen plaatsen met de tekst zoals die wordt voorgesteld door de GD om te voldoen aan een keurmerk zoönosen. De voorgestelde teksten zijn naar hun mening duidelijk niet ontwikkeld voor publieksboerderijen en zullen resulteren in het afschrikken van bezoekers. Na enige discussie is er wel voor gekozen het keurmerk van de GD (zie bijlage 1) als basis te gebruiken maar de teksten publieksvriendelijker vorm te geven. Zo kan worden voldaan aan eisen die nu al gesteld worden (van een zorgboerderij wordt nu bijv. al geëist dat voldaan wordt aan het keurmerk zoönosen) maar dan wel op zo'n manier dat het past bij een bedrijf met een publieksfunctie. Dan is er ook geen bezwaar tegen een bord bij de ingang van het bedrijf.

b. Verder is er gesproken over een communicatieplan bij calamiteiten. Hoe ga je om met media, zowel de landelijke pers als de regionale, die plotseling voor je deur staan? Ook is er voorgesteld om een communicatiepersoon aan te stellen die namens de waardewerkers kan spreken bij het verschijnen van het bord en bij andere gelegenheden om Waardewerken positief in de media naar voren te brengen. Het voorstel is om dit op de Waardewerken 1-daagse te bespreken.

Bijeenkomst Waardewerken. Foto PPO

c. Een ander actiepunt is om Waardewerken weer hoog op de politieke agenda te krijgen. Dit zal worden doorgespeeld naar het projectteam Waardewerken en naar de groep die zich bezighoud met communicatie.

d. Tot slot is er gesproken over punt 2 van de Taskforce dat veel innovaties van buiten de landbouw komen en dat (uitgezonderd bestaande MFL bedrijven) er weinig vernieuwing plaatsvindt vanuit de landbouw. De aanwezige Waardewerkers herkenden dit punt maar gaven ook aan dat als het er niet inzit het er ook niet uitkomt: m.a.w. aan een dood paard is het moeilijk trekken. Je moet je afvragen of de Taskforce heel veel energie moet zetten op innovatie vanuit de landbouw bij een groep die uit zichzelf niet innoveert. Daarnaast werd opgemerkt dat het niet erg is dat de vernieuwing ook van buiten de landbouw komt. Als afsluiter werd er opgemerkt dat als er vraag is, dan komt het(multifunctionele) aanbod vanzelf.

3.4 Wat zijn op dit moment de prioriteiten die van de grond moeten komen?

Bord bij het bedrijf van GD:
Hiervoor is nog wel breed commitment nodig binnen de sector. De tekst voor het bord (niet meer dan 1 A4-tje) wordt teruggekoppeld naar alle Waardewerkers en na goedkeuring voorgelegd aan de GD en andere relevante partijen. Doel hiervan is om te komen tot een dialoog tussen Waardewerkers en de andere partij(en) om te komen tot een **erkend** bord met een betere **klantvriendelijkheid**.

1 Welkomstwoord van het bedrijf.(dit wordt per bedrijf naar eigen inzicht ingevuld)
2 Wij werken volgens de algemene hygiëneregels.
3 Neem zelf uw verantwoordelijkheid, gebruik hierbij uw gezond verstand en gebruik de faciliteiten om uw handen te wassen.
4 Let extra op bij jonge kinderen, ouderen, zwangere vrouwen en personen met een immuunstoornis.
5 Let op met contact bij dieren.
6 Let goed op om contact met mest te voorkomen.
7 Dierziekten van mens op dier en dier op mens zijn er altijd al. Dit is niks nieuws.
8 Wij doen alles wat binnen ons vermogen ligt om dierziekten te voorkomen in samenwerking met de veearts.
9 Afsluitende zin(bijvoorbeeld bedankt voor uw bezoek, dit kan per bedrijf verschillen)

4 Verslag keukentafelgesprek: De Ondernemers

3 mei op PPO Lelystad 14.00 - 16.00 uur

Doel van de bijeenkomst is om dieper in te gaan op de kwaliteiten van de ondernemers.
Binnen de multifunctionele landbouw zitten uitstekende ondernemers, maar soms met minder management kennis en te beperkt zakelijk. Ook zijn ze ondernemend en extravert, maar soms te weinig intern gericht.

De volgende onderwerpen worden hier nu besproken:

A) Omgaan met personeel en vrijwilligers, cao's, risico inventarisatie en bezoekers & risico's.
B) Famillie en opvolgers
C) Omgaan met kwaliteitszorg

Aanwezig: Steven van der Zee, Tineke van der Berg, Diane de Vos en Jan-Hendrik Kamstra.

Kippen op de boerderij van de Ridammerhoeve. Foto PPO

4.1 Korte toelichting op zorgpunt

De ondernemers in de multifunctionele landbouw zijn over het algemeen een goede ondernemers, maar ze zijn minder een manager. De ondernemers zijn te weinig intern gericht, waardoor er moeilijkheden ontstaan bij onder andere: verzekeringen, vrijwilligers, bedrijfsopvolging, certificering enzovoorts.

4.2 Wat doen we al

- Er zijn op dit moment verschillende CAO's van toepassing. Er gelden meestal meer CAO's per bedrijf, wat zorgt voor verschillen in salaris.
- Er is een mogelijkheid om coaching aan te vragen en er zijn bemiddelaars beschikbaar vanuit LTO om problemen bij bedrijfsopvolging te verhelpen.

4.3 Wat kunnen we doen

A) Binnen de multifunctionele landbouw zijn veel verschillende cao's van toepassing, omdat er veel verschillende sectoren zijn zoals bijvoorbeeld zorg, recreatie en huisverkoop. Doordat binnen een bedrijf meerdere cao's voor het personeel gelden, kunnen er ook verschillen voorkomen in salaris. Dit kan leiden tot onrust bij het personeel. Belonen kan dan ook het beste worden bepaalt op basis van verantwoordelijkheden.

Aanbeveling: Ga niet een cao voor de multifunctionele landbouw opzetten.
Laat iedereen de cao kiezen waar hij of zij zich het beste bij voelt binnen de bestaande cao's.

Waardewerken Bijeenkomst. Foto PPO

Sommige bedrijven werken veel met vrijwilligers. Dit roept vragen op bij de ondernemers over verzekeringen, loon in natura, geschiktheid van de vrijwilliger, inwerktijd, taakverdeling bij meerdere vrijwilligers, en soms lijkt het alsof het alleen om de gezelligheid gaat.

Aanbeveling: Kijk of het mogelijk is om vanuit de Taskforce een brochure samen te stellen waar tips en tools voor de ondernemers en voor de vrijwilligers staan.
Hierin staan zaken als: ben ik wel geschikt als vrijwilliger, werkovereenkomst (bijv. doel en termijn), loon in natura etc.

De risico inventarisatie in de landbouw gaat veel te ver. Er wordt niet praktisch omgegaan met de regels, die vaak te ingewikkeld zijn.
Door op het bedrijf langs te gaan kan in de praktijk beken worden wat er mis is, en hoe dit snel en praktisch opgelost kan worden.

Aanbeveling: Misschien kan de Taskforce een BHV cursus aanbieden of risico inventarisaties via de arbo verzorgen.

B)Soms ontstaan er problemen bij bedrijfsopvolging doordat de ouders nog te veel creativiteit en passie hebben om al afstand te doen van het bedrijf en de opvolgers een kans te geven om hun eigen identiteit aan het bedrijf te geven. Hiervoor zijn bemiddelaars beschikbaar en coaching vanuit LTO. Om voor een goede verdeling onder de kinderen te zorgen van het bedrijf wordt soms een BV opgericht, waarin iedereen zijn eigen hoeveelheid aandelen krijgt. Ook is het zo dat de opvolgers over voldoende management capaciteiten moeten beschikken, of dit moeten leren.

Aanbeveling: Coaching vanuit de Taskforce in management bij groei(of inbrengen in de GKC opleiding) en een overzicht maken van de andere vormen dan een familliebedrijf, zoals een BV of een stichting.
Begin nu met inventariseren welke behoefte aan kennis er is over bedrijfsopvolging en ontwikkel hier tips en tools voor.
(Tineke wil hier wel over meedenken, eventueel inbrengen in groepjes waardewerkers bijvoorbeeld op de 2-daagse.)

C) Over kwaliteitszorg wordt gezegd dat certificering de creativiteit uit je bedrijf haalt. Er is al een wildgroei aan keurmerken. Mond tot mondreclame is je kwaliteit.
Kwaliteit is niet te koop, de beste kwaliteitszorg zit in je klant.

Aanbeveling:Laat je niet certificeren. Misschien is het mogelijk om een soort van collegiale toetsing te laten uitvoeren door waardewerkers. Er wordt dan net als in de Biologisch Dynamische sector een rondgang over het bedrijf gehouden en door collega's een terugkoppeling met aanbevelingen gedaan.
(Er wordt nog de vraag gesteld wat Arjan Monteny met dit zorgpunt bedoeld.)

Tot slot is er ook nog even dieper ingegaan op de innovaties binnen de multifunctionele landbouw. Je moet niet innoveren om te innoveren, je kunt geen innovaties maken. Er zijn nieuwe ideeën genoeg, maar niet altijd uitvoerbaar in verband met tijdgebrek. Verder moet je anderen ook iets gunnen, door samen te werken met anderen hoef je dit niet zelf te doen.

Aanloopkosten beperken de start. Grote bedrijven hebben een financiële buffer, waardoor ze makkelijker starten. Tijd is wel te koop als de financiering rond is. Soms is het mogelijk om bij samenwerking(franchising) randvoorwaarden te scheppen door bijvoorbeeld de eerste maanden geen huur te rekenen.

Er wordt al heel veel geïnnoveerd in de multifunctionele landbouw, maar dit wordt niet altijd zichtbaar het onder een van de verschillende sectoren als zorg, natuur, of recreatie wordt genoemd. Denk hierbij aan participatie van burgers, adopteer een koe of boom, en de verschillende financieringsvormen. Voorbeeld is de Warmonderhof die veel aan publiciteit doet om financiering te trekken. Als er een nieuw kavelpad of stal moet komen maken ze hier een project van, en zoeken hier sponsors, of bedrijven bij. Ze verdelen het geld in leengeld, schenkgeld en koopgeld.

4.4 Wat zijn op dit moment de prioriteiten die van de grond moeten komen?

Een proef met collegiale toetsing bij de Waardewerkers is een prioriteit die van de grond kan komen.

5 Verslag keukentafelgesprek: Het zichtbaarheid van het netwerk Waardewerken

22 april op Zorgboerderij Thedingsweert te Tiel 20.00-22.00 uur.

Gebrek aan zichtbaarheid van Waardewerkers als innovatoren en van het onderzoek in de volle breedte.

a. zonder zichtbaarheid komt de voortrekkersrol te beperkt uit de verf en stroomt kennis onvoldoende door. Wat kunnen jullie – door meer zichtbaarheid- doen voor de voorgaande punten?

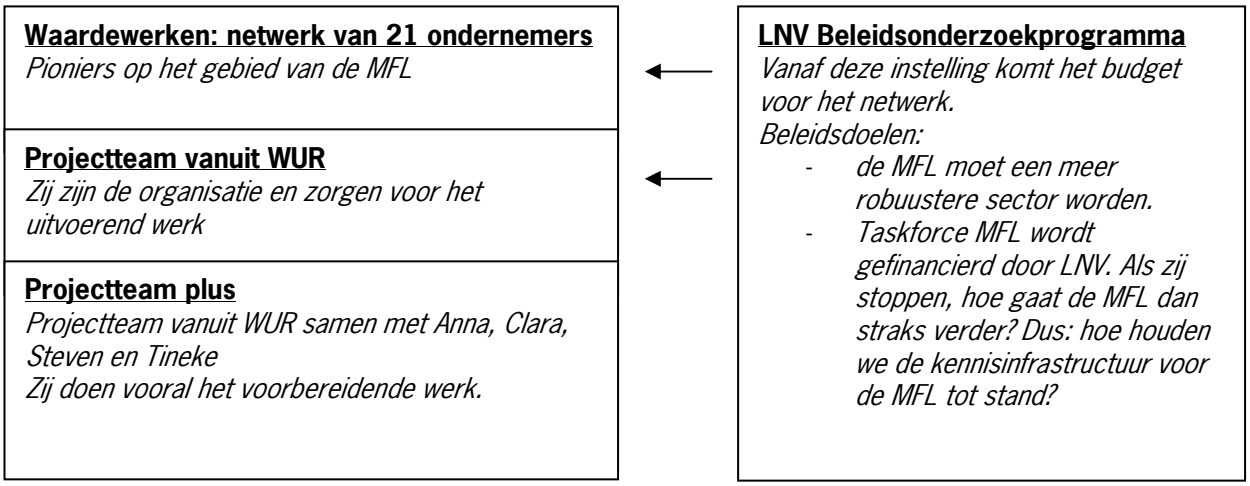
Aanwezig: Clara van Ravenhorst, Steven van der Zee, Gerard Brinks, Daniel de Jong, Diane de Vos

Afwezig: Wilco de Zeeuw, Paul van der Groes.

5.1 Korte toelichting op zorgpunt

De naam Waardewerken voor het netwerk is niet geschikt. De naam roept geen multifunctionele landbouw op en daarvoor betekend het dat je naar de buitenwereld veel moet uitleggen. De naam is niet begrijpbaar, mogelijk zullen we een voorbeeld moeten nemen aan de Melkveeacademie, deze naam hoef je niet uit te leggen.

Waardewerken scoort onvoldoende op dit moment. We zijn een vreemd netwerk en er is op dit moment bij velen nog niet duidelijk wie wat doet, en waarom. Om hier iets meer duidelijkheid over te scheppen proberen we een organisatieschema te maken.

De vraag is wie het aanspreekpunt is binnen het netwerk. Dezelfde vraag is het wie het aanspreekpunt is voor de buitenwereld. De boeren zeggen het is een netwerk van de WUR, en de onderzoekers zeggen dat het een netwerk van de boeren is.

Tevens ligt er de vraag: stel dat de geldstroom van de WUR stopt, hoe gaan we dan verder met het netwerk? Dit is erg lastig, neem als voorbeeld het netwerk Landbouw en Zorg. Maar dit is wel een veel

groter netwerk. Als ze zouden stoppen zullen we goed moeten afspreken wie de trekker wordt van de groep en zullen we contributie moeten betalen.

Waar we naar moeten streven is dat als men iemand nodig heeft uit de MFL, ze direct aan ons denken.

5.2 Wat doen we al

- Nieuwsflitsen
- Website
- Door steven komt er een paginagroot artikel over Waardewerken in de nieuwe oogst.

5.3 Wat kunnen we doen

- Een optie is een tour langs een aantal waardewerkenbedrijven voor de vaste kamer commissie Landbouw. Verder zouden we deze touren ook kunnen doen met provincie en of gemeente. Door deze bezoeken aan te geven bij de agrarische vakbladen, komen we ook in de pers.
- Website verbeteren. De startpagina is te min, er moet duidelijker worden wat waardewerken nu precies is. De historie van het netwerk kan beschreven worden en het organisatieschema moet duidelijk op de pagina te vinden zijn. Is het een mogelijkheid om de website zelf te maken/ bij te houden, ipv de WUR, omdat het actueel houden via de WUR erg lastig is?
- Rol van de nieuwe media: twitter/ facebook / hyves: doordat anderen kunnen volgend wat je doet, krijgen zij een beeld van je proffesionele kennis en kunde.
  Mogelijk een twittercursus of iets dergelijks, maar om deze onderdelen goed bij te houden, kost veel tijd.

Gebruik maken van nieuwe media: Hyves. Bron: www.hyves.nl

5.4 Wat zijn op dit moment de prioriteiten die van de grond moeten komen?

De werkbezoeken komen van de grond

De **nieuwe Vaste Kamercommissie Landbouw** moet duidelijk gemaakt worden dat de Multifunctionele Landbouw een volwaardige sector is. Onze ruimte in Nederland is beperkt, dus zullen we de ruimte moeten delen, zodat iedereen mee kan genieten. Multifunctionele Landbouw is de brug tussen boer en burger. Tevens leggen we ze problemen voor waar wij mee zitten, zodat ze mee kunnen denken.
Verdere positieve punten van de multifunctionele landbouw om te noemen::
Werkgelegenheid: Multifunctionele bedrijven hebben meer personeel in dienst dan gangbaar bedrijf.
Zorgboerderijen hebben een maatschappelijke functie
Financiële cijfers laten zien om aan te geven dat het zeker rendabel is.

We gaan naar 1 bedrijf met een groep waardewerkers. Daar zullen we ze de verschillende takken van de multifunctionele landbouw laten zien, in de praktijk op het bedrijf, de rest via beeldmateriaal.

Ook is het belangrijk om de **provincies en gemeente** erbij te betrekken. We zullen moeten uitzoeken welke bedrijven er zijn per provincie en op deze bedrijven een goed programma aanbieden. De provinciale plannen moeten vooraf gelezen zijn en hieruit worden tijdens deze dag de speerpunten eruit gepakt en besproken.

Nog een idee is een werkbezoek samen met **VROM**, om het ruimtelijk probleem te bespreken. Een idee is bijvoorbeeld een vergadering voor de VROM op een Waardewerkenbedrijf te regelen, waarvoor een dagdeel zelf kunnen vergaderen en het andere deel om de MFL te leren kennen en uitdagingen te vinden.

'verantwoordelijkheid' van Waardewerken

Duidelijk moet worden wie het netwerk is en wie de trekkers voor het netwerk zijn. Verder moet voor de ondernemers duidelijk worden wat ze verder willen en kunnen in de toekomst.

Een optie is om de ondernemers uit het projectteamplus de WUR onderzoekers vragen te stellen over wat hun idee hierover is. Verder zullen zij het met de andere ondernemers van het netwerk ook over hebben. Het projectteamplus kan vaker bij elkaar komen. Bijv. 1x in de 6 weken.

Mogelijk kan er een jaarverslag gemaakt worden waar duidelijk in staat wat er allemaal gebeurd en waar het budget voor gebruikt wordt.

De deelnemers aan het gesprek zijn er over eens dat de verbinding met de WUR moet blijven, maar de verantwoordelijkheid moet bij de boeren liggen.
Om hier meer duidelijkheid over te krijgen zal er mogelijk een discussieavond worden georganiseerd in de zomer. Vroeg beginnen met daarna een BBQ. Het zal een discussie worden over wat we met de keukentafelgesprekken hebben gesproken.

Contact met LNV, en daarna richting de agrarische media.

Een idee is om mogelijk een LNV'er bij het netwerk te vragen. Hij is een goeie link om meer informatie naar buiten te brengen. We zouden met waardewerken een excursie kunnen doen naar LNV, bijvoorbeeld de eendaagse. We gaan proberen om daar een goeie indruk te maken, zodat ze daarna een keer naar een waardewerker bedrijf willen gaan. Dit kunnen we koppelen aan de agrarische vakbladen.

6 Acties n.a.v. Keukentafelgesprekken Waardewerken

Aanwezig bij het gesprek van het projectteam van Waardewerken en de Taskforce Multifunctionele Landbouw waren Arjan Monteny, Arjan Dekking, Gerard Migchels, Steven van der Zee, Tineke van der Berg en Diane de Vos. Het doel van het gesprek was om samen met de Taskforce te bespreken welke actiepunten uit de keukentafelgesprekken zijn gekomen en vervolgens het aanwijzen van de personen die deze acties verder gaan uitwerken.

6.1 Punten waar Waardewerken geen actie op zet

Bord voor zoönosen van de GD
De meningen van de Waardewerkers zijn hierover zeer verdeeld. Sommigen scharen zich achter de GD richtlijn, anderen vullen dit, in overleg met de instanties, op een andere manier in die beter past bij het karakter van het bedrijf. Zowel het projectteam als de Taskforce zijn van mening dat het momenteel onverstandig is om dit collectief bij de GD aan te kaarten.

Vrijwilligers, CAO etc.
De Taskforce heeft op dit moment op dit terrein al een groot aantal acties lopen.

6.2 Acties 2010

		Aanspreekpunt
De omgeving van de sector		
1	10 bedrijfsbezoeken stakeholders	Gerard Migchels
2	Uitwerking van een Kenniscentrum voor de MFL	Daniël de Jong
3	20 lezingen door Waardewerkers voor groepen boeren	Arjan Dekking
De sector		
4	Tweedaagse 2011: MFL klaar voor de toekomst	Waardewerken
De ondernemers		
5	Een experiment met collegiale toets	Arjan Dekking
De zichtbaarheid van het netwerk Waardewerken		
6	Organisatiestructuur Waardewerken verduidelijken	Arjan Dekking
7	Deelnemer waardewerken als aanspreekpunt	Waardewerken
8	Discussiestuk: De toekomst van Waardewerken	Steven v.d. Zee
9	Lunchbijeenkomst LNV	Arjan Monteny
10	LTO-er in Waardewerken of projectteam	Gerard Migchels

Toelichting:

Er zullen 10 bedrijfsbezoeken worden georganiseerd om stakeholders meer te betrekken bij de multifunctionele landbouw. We stellen een regio bedrijfstour voor om onder andere beleidsmakers kennis te laten maken op een MFL bedrijf. Verder zal er contact opgenomen worden met verschillende instanties om hun te informeren over de mogelijkheid van een bedrijfsuitje op een MF bedrijf.

Het idee van een kenniscentrum voor de MFL zal worden uitgewerkt door Daniel de Jong in het project over de Kennisinfrastructuur. De bedoeling is om zo de versnippering van de sector tegen te gaan.

Er zullen 20 lezingen gehouden worden door de Waardewerkers over onze sector. De doelstelling is om 5 ondernemers, 4x een verhaal te houden tijdens verschillende vergaderingen. Bijv. de Rabobank en de Gibo om te laten zien dat de MFL perspectiefvolle ontwikkelingsrichting kan zijn. Een verhaal bestaat uit een presentatie van het bedrijf en de ondernemer en een toelichting op de economische prestaties.

Op de tweedaagse in 2011 zal er aandacht besteed worden aan het aanpassen van de Waardewerken-bedrijfsconcepten zodat ze minder kwetsbaar worden voor calamiteiten als Q-koorts en dergelijke.

Er zal onder de waardewerkers een experiment gehouden worden met collegiale toetsing zoals dat ook in de BD-landbouw toegepast wordt. Doel hiervan is om elkaar aan te spreken op mogelijke aandachtspunten op het bedrijf en zo het bedrijfsconcept te versterken.

6/7. Omdat de organisatiestructuur binnen waardewerken nog onduidelijk is, zal er een duidelijk organisatieschema worden gemaakt en worden besproken op de 1 daagse. Tevens zal er op deze dag ook een persoon worden aangesteld die als aanspreekpunt fungeert voor buiten het netwerk.

8. Er zal een discussiestuk opgesteld worden over de toekomst van Waardewerken. (Hoe gaat het netwerk verder als de financiering van de Wageningen UR stopt?)

9. Er zal een bijeenkomst georganiseerd worden met mensen van LNV en een aantal waardewerkers.

10. De laatste actie gaat over de mogelijkheid om LTO meer aan Waardewerken te verbinden; bijvoorbeeld door een LTO-er in het projectteam vragen of één van de Waardewerkers deel uit te laten maken van de LTO-vakgroep verbrede landbouw.

Groepsfoto Waardewerken 2008, Bron PPO

Resultaten keukentafelgesprekken Waardewerken

Kasteel Groeneveld – 12 mei 2010
Waardewerken – Taskforce Multifunctionele Landbouw

Aanleiding

- Aanleiding:
  - Schets van Arjan Monteny tijdens Waardewerken bijeenkomst van de multifunctionele landbouw in Nederland
    - Wat gaat er goed
    - Welke zorgpunten zijn er
- 4 keukentafelgesprekken:
  - Reactie op de zorgpunten vanuit het netwerk Waardewerken
  - 14 Waardewerkers hebben deelgenomen aan de gesprekken
- Resultaten:
  - Twee typen resultaten vanuit de gesprekken
    - Advies naar de Taskforce Multifunctionele Landbouw
    - Actiepunten/bespreekpunten voor het netwerk Waardewerken

Wat gaat er goed in de sector

- Enthousiaste ondernemende sector
- Opvolging gaat goed, veel nieuwe dynamiek
- Veel vrouwen actief
- Positief effect op een mooi landschap
- Tastbare verbinding tussen landbouw en multifunctionaliteit
- Goede marktontwikkeling en veel marktkansen

Zorgpunten over de multifunctionele landbouw

- De omgeving van de sector
  - Potentie en belang onvoldoende in beeld
- De sector
  - De sector moet omgaan met risico's
  - Innovaties komen van buiten → verbinding met landbouw?
- De ondernemers
  - Interne bedrijfsvoering is een aandachtspunt
  - Kansen worden vaak niet gepakt
- Het netwerk Waardewerken
  - Zichtbaarheid Waardewerken als pioniers en voorlopers in de sector kan beter

De omgeving van de sector (1)

- Toelichting
  - Potentie en belang onvoldoende in beeld
    - Werkelijke economische belang onduidelijk door onbetrouwbare cijfers
- Herkenning
  - Het is belangrijk dat er betrouwbare bedrijfseconomische cijfers beschikbaar zijn voor de MFL sector
  - Belangenvertegenwoordiging vanuit de landbouw is behoudend
  - Belang MFL moet ook duidelijk zijn voor natuurorganisaties, zorginstellingen, etc.

De omgeving van de sector (2)

- Wat gebeurt er
  - Economisch belang → 0-meting, 1-meting
  - Publicaties over regelgeving in de MFL
  - Bestuurders en beslissers komen op bedrijven
  - Burgers ervaren het multifunctionele landbouwbedrijf
  - Multifunctionele landbouw komt vaker in de media → o.a. lifestyleblader

De omgeving van de sector (3)

- Doel I → duidelijkere profilering van MFL door minder versnippering bij de verschillende betrokken partijen.
  - Kenniscentrum multifunctionele landbouw
    - Beleid (LNV, VWA, VROM, …)
    - Onderzoek → meer kritische massa door clustering
    - Onderwijs → 1 opleiding MFL in groen onderwijs, verbinden met grijs onderwijs (hotelschool, ….)
    - Praktijkbedrijf MFL → voor onderwijs, gebruik bestaande MFL bedrijven
    - Belangenorganisaties → sluiten aan bij kenniscentrum
    - Ondernemersadvies → aansturing vanuit kenniscentrum

De omgeving van de sector (4)

- Doel II → duidelijkere profilering van MFL door ontmoetingen met traditionele landbouwondernemers
  - Traditionele ondernemers benaderen
    - Coaching van collega-ondernemers door pioniers/voorlopers
    - Jonge ondernemers zijn hier een belangrijke doelgroep
    - Financiële analyses van Waardewerkenbedrijven of voorbeeldbedrijven
    - Per waardewerker investeren in avonden voor traditionele ondernemers (bijvoorbeeld LTO ledenvergadering)
      - Inspirerend met een verhaal over Waardewerkenbedrijf
      - Prikkelen met financiële resultaten
    - Kwantitatieve informatie multifunctionele landbouw bundelen en toegankelijk maken
      - KWIN
      - Binternet

De sector (1)

- Toelichting
  - Hoe kunnen de multifunctionele ondernemers omgaan met afbraakrisico's in hun sector
  - Innovaties komen van buiten de sector of bestaande bedrijven. De verbinding met de landbouw wordt soms beperkt benut.
- Herkenning
  - Actualiteit van de zoönosen → bijna alle MFL bedrijven ondervinden gevolgen van Q-koorst
  - Het is belangrijk om als MFL sector goede maatregelen te nemen → laat zien dat je het serieus neemt op een manier die past bij het bedrijf
  - We moeten als sector nadenken over een MFL strategie rondom zoönosen
  - Innovaties komen vaak van buiten de landbouw en van bestaande bedrijven

De sector (2)

- Wat gebeurt er
  - Er is een protocol van GD (Gezondheidsdienst voor Dieren) wat te gebruiken is voor bedrijven waar bezoekers komen.
    - Er wordt geconstateerd dat veel onderdelen van dit protocol al uitgevoerd wordt.
  - Er worden maatregelen genomen die de uitbraak van ziekten verkleinen:
    - Op tijd een dierenarts waarschuwen
    - Invullen van een RI&E (digitale checklist Risico Inventarisatie & Evaluatie)
    - Voldoen aan hygiëneregels

De sector (3)

- Doel I → maatregelen nemen die aan bezoekers/klanten laten zien dat het MFL bedrijf serieus omgaat met de risico's
  - Informatiebord over risico's welke past bij het karakter van een MFL bedrijf, die is opengesteld voor bezoekers, klanten en of cliënten. Op het bord wordt advies gegeven en worden maatregelen duidelijk gecommuniceerd.
    - Tekst van GD als uitgangspunt → herformuleren om beter aan te sluiten bij doelgroep en bij kernwaarden MFL bedrijf
    - Nieuwe formulering na goedkeuring Waardewerkers voorleggen aan GD

De sector (4)

- Doel II → de MFL communiceert (o.a. via media) in 'crisissituaties' op een goede manier naar de samenleving
  - Communicatiestrategie wat bruikbaar is bij calamiteiten
    - Hoe ga je om met media als ondernemer, vertegenwoordiger van ondernemers
    - Wanneer en hoe neem je als ondernemer, belangenorganisatie stelling bij een calamiteit
  - Aanstellen contactpersoon Waardewerken (een ondernemer) als aanspreekpunt voor mensen van buiten het netwerk
    - O.a. ook bij presentatie informatiebord
  - Deze communicatiestrategie moet passen binnen een op te stellen brede strategie ten aanzien van zoönosen op MFL bedrijven

De sector (5)

- Stelling: het is niet erg dat innovatie van buiten de sector of van bestaande bedrijven komt
  - Het heeft weinig nut je zorgen te maken over het innovatief vermogen van landbouwondernemers die multifunctioneel (willen) gaan ondernemen.
    - Als het er niet in zit kunnen ze beter kopiëren (bijvoorbeeld via franchise)
  - Knelpunten om als MFL ondernemer te innoveren:
    - Tijdgebrek
    - Financiële haalbaarheid (risico's)
    - Samenwerking met andere ondernemer binnen een concept is lastig → wel een innovatiemogelijkheid
  - Resultaten zijn niet altijd zichtbaar, omdat het niet onder de sector wordt geplaatst
    - Participatie van burgers, bedrijven (ook in financiering)
    - Adopteer een koe/boom
  - Als er marktvraag is komt het MFL aanbod wel

De ondernemers (1)

- Toelichting
  - Uitstekende ondernemers, maar onvoldoende manager en intern gericht
  - Potenties worden door veel ondernemers onvoldoende gepakt (niet aan bod gekomen in gesprek)
- Herkenning
  - MFL ondernemers hebben veel vragen over het goed managen van een complex bedrijf

De ondernemers (2)

- Wat gebeurt er
  - Er zijn verschillende CAO's zijn van toepassing voor de verschillende activiteiten op een MFL bedrijf
    - Dit kan zorgen voor verschillen in salaris en secundaire arbeidsvoorwaarden
  - Er is coaching en bemiddeling beschikbaar vanuit LTO en andere adviesorganisaties om te ondersteunen bij bedrijfsopvolging
    - Bewustwording voor nut van dit type advies bij MFL ondernemers moet toenemen

De ondernemers (3)

- Doel I → er is kennis beschikbaar over bedrijfsmanagement specifiek voor MFL ondernemers
  - Geen MFL CAO → ondernemer kiest CAO die beste past
    - Deze CAO is leidend → hiermee voorkom je verschillen in arbeidsvoorwaarden bij meerdere CAO's
  - Brochure gericht op ondernemers over werken met vrijwilligers
    - Werkovereenkomst (doel, termijn, etc.), Loon in natura
  - Mogelijkheden bieden voor competentie- en vaardighedenontwikkeling in management
    - Gericht op ondernemers met groeiende MFL bedrijven
    - Inbrengen in de GKC multifunctionele landbouw
  - Aandacht voor bedrijfsvorm en bedrijfsovername
    - Overzicht van mogelijke bedrijfsvormen naast gezinsbedrijf
    - Inventariseren welke kennisbehoefte er is
    - Werken aan bewustwording van ondernemers rondom coaching/advies
    - Coaches/adviseurs trainen

De ondernemers (4)

- Stelling → Certificering die zoveel mogelijk past bij karakter MFL bedrijf
  - Onderzoek mogelijkheid voor collegiale toetsing
    - Gebeurt ook in biologisch dynamische landbouw
    - Vanuit toetsing aanbevelingen voor ondernemer
  - De beste kwaliteitszorg zit in het contact met je klant en wat je daar als ondernemer mee doet.

Zichtbaarheid netwerk Waardewerken (1)

- Toelichting
  - Zichtbaarheid Waardewerken als pioniers en voorlopers in de sector kan beter om kennis beter door te laten stromen van Waardewerken naar:
    - Andere multifunctionele ondernemers
    - Landbouwondernemers
    - Beleidsmakers
- Herkenning
  - De naam Waardewerken geeft geen duidelijke associatie met multifunctionele landbouw
  - De organisatiestructuur van Waardewerken is onvoldoende duidelijk
    - Wie is het aanspreekpunt binnen het netwerk
    - Wie is het aanspreekpunt voor mensen van buiten het netwerk
  - De onduidelijke structuur heeft gevolgen voor het eigenaarschap van het netwerk
    - Is het een netwerk van ondernemers, van Wageningen UR, van beiden
    - Wat als de financiering stopt → stopt dan het netwerk te bestaan

Zichtbaarheid netwerk Waardewerken (2)

- Wat gebeurt er
  - Netwerkcommunicatie: interne nieuwsflitsen, externe nieuwsbrieven, website
  - Waardewerkers benoemen dat ze deelnemer zijn van dit netwerk in sectorbijeenkomsten
  - Communicatie vanuit het onderzoeksprogramma rondom publicaties en bijeenkomsten van het netwerk
  - Het noemen van Waardewerken bij bedrijfsreportages/interviews
  - Waardewerkers zijn betrokken bij projecten als Groot Agrarisch Kansenspel, Vernieuwd Ondernemerschap

Zichtbaarheid netwerk Waardewerken (3)

- Doel I → Waardewerken is bekend als het ondernemersnetwerk met pioniers en voorlopers in de multifunctionele landbouw
  - Nieuwe Kamercommissie Landbouw uitnodigen voor ontmoeting op Waardewerkenbedrijf
    - Belang van multifunctionele landbouw duidelijk maken
    - Optioneel ook met provincies en gemeenten, Kamercommissie VROM
  - Ontmoeting met LNV beleidsmakers in Den Haag
    - Waardewerkenbijeenkomst op het ministerie om netwerk te verbinden aan beleidsmakers

Zichtbaarheid netwerk Waardewerken (4)

- Doel II → Waardewerkers benutten kansen om het netwerk onder de aandacht te brengen in bijeenkomsten, in de media en op hun bedrijf
  - Via interne communicatie laten zien hoe dit al gebeurd en hoe je dit kan doen → deelnemers worden bewust van het belang

Zichtbaarheid netwerk Waardewerken (5)

- Doel III → de structuur van Waardewerken is duidelijk voor netwerkdeelnemers en mensen van buiten het netwerk
  - Dialoog met Wageningen UR en netwerkdeelnemers over eigenaarschap netwerk
  - Maken van een organisatieschema met aanspreekpunten voor netwerkdeelnemers en voor mensen van buiten het netwerk
  - Website verbeteren met een deel bedrijfsinformatie en een deel netwerkinformatie
    - Organisatieschema
    - Historie
    - Doel Waardewerken
    - Producten en activiteiten

Wat zegt dit ons

- Discussie over resultaten
- Welke punten hebben prioriteit
- Wat is/wordt door de Taskforce opgepakt
- Wat is/wordt door het netwerk Waardewerken opgepakt

Afsluiting

© Wageningen UR

